

AKLINIZA TAKILANLAR

Ne..., Nasıl..., Ne Zaman... Haz.: Gülgün AKBABA Nerede..., Niçin..., Neden...

BEN NEDİR?

Denizli'den okuyucumuz Turgay Say, ben nedir, nasıl oluşur, sağlık açısından herhangi bir sorun yaratabilir mi sorularını köşemize yöneltmiş. Turgay Say'ın sorusunu Deri ve Zührevi Hastalıklar Uzmanı Deniz Arsan yanıtladı.

Benler, derinin rengini oluşturan pigmentleri üreten, melanosit denen hücrelerin artışıyla ortaya çıkan iyi huylu oluşumlardır. Doğuştan beri var olabildiği gibi bebeklik, çocukluk veya daha ileri yaş dönemlerinde olmak üzere her yaşta ortaya çıkabilirler. Deri ve mukozaların (ağız içi gibi) herhangi bir bölgesinde oluşabilirler. Klasik olarak, halk arasında ben olarak bilinenler, birkaç milimetre çapında, kahverengi veya mavimsiyah renkte düz, elle dokunulduğunda hafifçe bombe olabilen oluşumlardır. Bu klâsik görünüm dışında benler daha geniş çaplı, üzeri kıllı, renkleri değişken (mavi, beyaz) veya deri yüzeyinden daha çıkıntılı yapıda olabilirler. Benlerin insan vücudundaki sayısı ve yapısı kişiden kişiye değişir.

Çeşitli tahrişler, güneş ışınları, gebelik, enfeksiyon hastalıkları gibi bazı faktörler benlerin vücudumuzda ortaya çıkışlarına sebep olabirler.

Sık sık iltihaplanması ya da kozmetik açıdan kişiye sorun yaratması gibi durumlar dışında benler tedaviyi gerektirmezler. Herhangi bir benin renk değiştirmesi, daha açık veya koyu bir renk alması, büyümesi veya aniden kaybolması, şekil değiştirmesi, etrafında kızarıklık oluşması veya sık sık kanaması kansere dönüşümün bir habercisi olabilir. Bu gibi şüpheli durumlarda vakit geçirmeden tetkik ve tedavisinin yapılması uygun olur.

Benleri elle oynayarak veya sıkarak tahriş etmek hem gereksiz hem de yukarıda sayılan nedenlerden dolayı sakıncalıdır.

EROZYON ve ÜLKEMİZ

Okuyucularımızdan gelen mektuplarda, köşemize çokça yöneltilen bir soru da Türkiye'de erozyon olayının boyutu ve bu konuda yapılan çalışmalar. Soru ile ilgilenen bütün okuyucularımız için yanıtı, Eskişehir Orman Toprak Laboratuvar Müdürü, Orman Yük. Müh. Turhan GÜNAY'dan aldık.

Toprağın, su ve rüzgâr etkisi ile aşınarak taşınması olayına erozyon denir.

Türkiye'de erozyon olayı, maalesef, gayet yaygın ve etkindir. Bu yönü ile ülkemiz canlı bir "erozyon müzesi" yahut "albümü" görünümündedir.

Bugün, ülkemiz topraklarının %79,43'ünde orta, şiddetli ve çok şiddetli erozyon olayının hüküm sürdüğü görülmektedir. "Çıplak kayalıklar" da dikkate alınırsa, bu oranın %83,20'lere kadar çıktığı görülür. Bunun bir sonucu olarak da hemen her yıl çeşitli boyutlarda mal ve can kayıplarına neden olan sel/taşkın ve heyelan olaylarının ülkemizden hiç eksik olmadığı görülmektedir. Nitekim, geçen yıl 20 Haziran'da Trabzon ve çevresinde, bu yıl da Malatya, Adıyaman, Elazığ, Muş, Bingöl, Sinop ve en son olarak da Temmuz 1991'in ilk günlerinde Zonguldak ve çevresinde (6/7 Temmuz'da Yenice'de) büyük sel olaylarıyla karşılaşılmıştır.

Coğrafi konum itibarıyla, bir geçiş kuşağı üzerinde yer alan ülkemizde genelde yarıkurak iklim koşulları hâkim olduğundan, yağışlar da çoğu kez erozif (toprak aşınımına neden olan) özellikle sağnak yağışlar halinde alınmaktadır. Aynı şekilde ülke topografyasına dik ve sarp eğimlerin hâkim olması (Tunçdilek'e göre %78,7), ayrıca orman ve meraların tahribi ile eğimli arazilere tarımın yerleşmesi gibi

arazi kullanımındaki yanlışlıklar erozyonu teşvik etmekte, sonuçta sel/taşkın ve heyelan olayları eksik olmayarak hemen her yıl büyük zararlarla karşılaşılmaktadır. Bugün ormanlarımızın ancak %44'ü verimli yapıda, geri kalan diğer önemli kısmı yer altında erozyonun da hüküm sürdüğü bozuk ormanlardan oluşmaktadır. Diğer taraftan, ülkede, 6,1 milyon ha genişliğindeki tarım alanı, orman ve mera gibi daimi yeşil örtüler altında tutulması veya en azından toprak korunma tedbirleri alındıktan sonra tarım yapılması gerekirken, bu kadar geniş alanların hiçbir tedbire başvurulmadan usulsüz olarak işleme tarım altında olduğu görülmektedir.

Sonuçta, Türkiye'den her yıl akar sularla deniz, göl ve benzeri kapalı havzalara 500 milyon tonun üzerinde toprak gönderilmektedir. Böylece, sadece yüzlerce, hatta binlerce yıl sonunda oluşmuş ve belli bir ekolojik dengeyi oluşturan canlı ve verimli toprakların, bitki örtüsünü kaybını müteakip, bir iki şiddetli yağışta denizlere sürüklendiği görülmekte, bu kaybı bir daha yerine koymak da mümkün olmamaktadır. Birkaç cm'lik toprağın oluşabilmesi için uygun koşullarda en az yüz yıl gibi uzunca bir zamanın geçmesi gerektiği bilinmektedir.

Oysa, kıta olarak Türkiye'nin yaklaşık 15 misli büyüklüğe sahip Avrupa'nın yılda 320 milyon ton, yaklaşık 40 misli büyüklüğe sahip Afrika'nın yılda 216 milyon ton ve tam 10 misli büyüklüğe sahip Avustralya'nın ise yılda 47 milyon ton toprağı erozyonla ve akar sularla denizlere gönderdiğini biliyoruz. Bir diğer ifade ile, ülkemizde 1 km²'lik alandan yılda ortalama taşınan malzeme miktarı 600 ton olup, yine sırası ile bu değer Avrupa'da 90, Afrika'da 70 ve Avustralya'da 115 ton'dur. Dolayısıyla bu rakamlar Türkiye'deki erozyon olayının boyutlarını açık bir şekilde

PROSTAT HAPLARI YAKINDA ECZANELERDE

Prostat bezinin iyi huylu büyümesini medikal olarak tedavi edebilecek bir ilaç yakında piyasaya çıkmak üzere. Her yıl sadece İngiltere'de prostat büyümesi yüzünden 50.000 erkek ameliyat olmak zorunda kalıyor. Çünkü bu hastalığın cerrahî tedavisinden başka bir tedavi şekli şimdilik yok.

Dünyanın en büyük ilaç şirketlerinden ikisi bu hastalığa, ameliyata gerek bırakmaksızın bir ilaç geliştirmek için milyonlarca dolar harcadılar. Merck şirketi, klinik deneylerini tamamladığı bir ilacın patentini almak için Amerika, İngiltere ve birçok ülkede başvurmasını yaptı. Şirket yetkilileri 1992'ye kadar ilacın piyasada satılır halde olacağını belirtiyorlar. Smith Kline şirketi ise, ürettikleri ilacın iki yıl içinde eczanelerde görünür olacağını söylüyorlar.

Prostat bezinin büyümesi genellikle 50 yaşının üzerindeki erkeklerde meydana geliyor. İdrar yolunun tıkanmasına ve idrar torbasının çıkışına baskı yapmasına yol açıyor.

Erkek hormonları özellikle testesteron, prostatın büyümesine, hatta kanserine sebep olabiliyor. Fakat bunun direk nedeni testesteronun kendisi değil, kuvvetli bir metaboliti olan dihidrotesteron (DHT). Ender rastlanan bir genetik rahatsızlıkla DHT eksikliği olan fakat erişkinliğinde normal cinsel yaşamı olan erkek-

lerde ne akne, ne kellik, ne de büyümüş prostat bezi şikayetler görülüyor.

Bu bulgularla, testesteronun DHT'ye dönüşmesini engelleyen ilaçların yapılmasının gerektiği açıldı. 5-Alfa redüktaz inhibitörleri bu amaçla geliştirildi. Bu madde normal cinsel yaşamı etkilemeksizin, büyümüş prostatı büzmeliydi. Hatta risk altındaki bireylerde, prostat büyümesini başlamadan engellemesi bekleniyordu.

Merck şirketi, günde 5 mgr'lık dozla finasteride (inhibitör ilacın ismi) alan 1600 gönüllünün üçte birinde sonuçların mükemmel olduğunu ortaya koydu. İdrar tıkanma şikayetleri geçti. Yarı-sında ise prostatın büzüldüğü gözlemlendi.

İlaç tüm vakalarda faydalı olmadı ama, Merck yetkilileri, ciddi bir düzeye gelmemiş prostat bezi büyümelerinde, finasteride'in daha fazla büyümeyi durduracağını, en azından ameliyata gerek bırakmayacağını ümit ediyorlar. Prostat kanserleri üzerinde de aynı etkiyi göstereceğine inanıyorlar.

Ürologistler cerrahi gerektirmeyecek bir tedavi için yıllardır uğraşıyorlar. Bu konuda hastanede kalmaya gerek bırakmayacak bir başka yöntem daha var: Bezin mikrodalgalar yoluyla ve ısı kullanarak büzülmesi. Aslında Fransa'da küçük bir şirket tarafından üretilmiş bir hap var: Permixon. Subtropik kıyılarda yetişen **Serenoa repens** adlı bir ağacın bögürtlenierinden elde edilen yağ ile bu ilaç geliştirilmiştir. Daha çok Fransa ve İtalya'da satılıyor. Ve şirketin en çok satan ilacı.

New Scientist'ten
çev.: Habibullah AKTAŞ

gözler önüne sermekte, böylece Türkiye'nin, dünyanın en fazla aşınma uğrayan bölgeleri arasında yer aldığını göstermektedir.

Ülkemizde, gerek tarım ve gerekse ormancılık sektöründe gayet başarılı erozyon kontrolü çalışmaları yapılmış ve halen de yapılmaktadır. Rüzgâr erozyonuna maruz kalan Kayseri/İncesu, Konya/Karapınar ve Iğdır/Alıkızıl, Karaiçi kumul alanlarında eski Toprak/Su kuruluşu tarafından gayet başarılı örnek çalışmalar yapılmıştır. Sahillerimiz boyunca uzanan birçok hareketli kumul alanında da Orman Genel Müdürlüğü'nce yürütülen yoğun çalışmalar sonucu 12 bin ha'nin üzerinde bir Kumul alanı (Adana/ Ak-

yatan, Tarsus/Turan, Emeksiz, Antalya/Kadriye-Belek, Kumluca, Patara, Kumluova, Fethiye/Ovagelmiş, İstanbul/Terkos vb.) Kıbrıs Akasyası, Fıstıkçamı, Sahilçamı, Kızılcım, Servi, Okalipütüs vb. türlerle gayet başarılı bir şekilde ağaçlandırılmıştır. Tokat, Boyabat, Kargı, Çankırı, Ankara, Erzincan, Oltu, Elazığ, Adıyaman, K.Maraş, Pozantı (Çakıt), Burdur, Konya, Akşehir, Çay, Eskişehir/Sarıcakaya, Kütahya, Salihli, Aydın (Büyük Menderes) gibi yaşamı tehdit eden pek çok havzada başarılı erozyon kontrolü çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yine, Orman Genel Müdürlüğü'nün yoğun çalışmaları ile bir kısmı tamamen erozyon kontrolü

ve hidrolojik amaçlı olmak üzere yilda 100 bin ha'nin üzerinde ağaçlandırma yapılarak erozyon kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır. Ancak, ülkedeki erozyon olayının boyutları dikkate alınırca, bu ölçüdeki çalışmaların çok küçük kaldığı görülür. Vatandaşımızın ise, ormanları koruma, meraları dikkatli kullanma ve bizzat kendi tarım alanlarında da erozyonu önleyici tedbirlerle başvurma gibi bir alışkanlığı olmadığını görmekteyiz. Çiftçimizin, eğimli arazilerde kendisine hiçbir külfet getirmeyecek olan, ancak su tutma ve toprağı koruma faydası da gayet açık olan düzceç eşrilerine paralel, yani eğime dik sürümü hâlâ benimsememiş olması düşündürücüdür.